

TIJORAT BANKLARIDA ICHKI AUDITNI SAMARALI TASHKIL ETISH

Avlaqulova Muslima Abdusaxatovna

Annotatsiya:

Mazkur tezis O‘zbekiston tijorat banklarida ichki auditni samarali tashkil etish masalasini o‘rganishga bag‘ishlangan. Tadqiqotning asosiy maqsadi banklarning ichki audit tizimini takomillashtirish va uning samaradorligini oshirishdan iborat. Ichki auditning rolini kuchaytirish orqali moliyaviy nazoratni mustahkamlash, xatarlarni aniqlash va boshqarish, auditorlarning malakasini oshirish hamda zamonaviy texnologiyalarni joriy etish kabi jihatlar tahlil qilingan. Tadqiqot natijalari ichki audit tizimini mustahkamlash va banklarning moliyaviy barqarorligini oshirish bo‘yicha tavsiyalarni o‘z ichiga oladi. Olingan natijalar ichki audit jarayonlarini yanada samarali tashkil etish va bank faoliyatini yaxshilash uchun zaruriy chora-tadbirlarni belgilashga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: Ichki audit, Samarali tashkil etish, Tijorat banklari, Moliyaviy nazorat, Xatarlarni boshqarish, Auditorlar malakasi, Texnologiyalar, Monitoring, Hisobot, Audit jarayoni, Moliyaviy barqarorlik, Nazorat tizimi, Bank faoliyati, Tavsiyalar, Audit natijalari.

O‘zbekistonning iqtisodiy rivojlanish jarayonida tijorat banklari muhim rol o‘ynaydi. Ushbu banklar moliyaviy xizmatlar ko‘rsatish orqali iqtisodiyotning barqarorligi va rivojlanishiga hissa qo‘shadi. Banklarning samarali faoliyat ko‘rsatishi uchun ichki audit tizimining mukammal tashkil etilishi zarur. Shuningdek, O‘zbekiston Respublikasi markaziy banki boshqaruvi Qarori sohani yanada rivojlantirishda Asosiy hujjat bo‘lib xizmat qilmoqda va qarorda tijorat banklarining ichki auditiga qo‘yiladigan talablar to‘g‘risidagi nizomni tasdiqlash, haqida so‘z yuritilgan. [1]

Ichki audit banklarning moliyaviy holatini nazorat qilish, xatolarni aniqlash va bartaraf etishga yordam beradi, shuningdek, moliyaviy va operatsion jarayonlarning samaradorligini oshiradi. Ushbu tezisdan O‘zbekiston tijorat banklarida ichki auditni samarali tashkil etishning asosiy jihatlari, muammolari va takliflari tahlil qilinadi.

Ichki auditning roli va ahamiyati: Ichki audit tijorat banklarida bir qancha muhim vazifalarni bajaradi:

- Moliyaviy nazorat: Ichki audit bankning moliyaviy hisobotlarini tekshirish va ularning to'g'riligini ta'minlash orqali moliyaviy barqarorlikni ta'minlaydi.
- Xatarlarni aniqlash va boshqarish: Ichki audit moliyaviy va operatsion xatarlarni aniqlash, baholash va boshqarish jarayonlarida muhim rol o'ynaydi.
- Ichki nazorat tizimini takomillashtirish: Ichki audit bankning ichki nazorat tizimini takomillashtirish va uning samaradorligini oshirish uchun tavsiyalar beradi.
- Tartib va qoidalarni rioya qilish: Ichki audit bankda belgilangan tartib va qoidalarga rioya qilinishini ta'minlaydi va muvofiqlikni nazorat qiladi.[2]

Ichki auditni tashkil etish jarayonlari: Ichki auditni samarali tashkil etish uchun quyidagi jarayonlarga e'tibor qaratish lozim:

- Rejalashtirish: Ichki audit jarayoni oldindan rejalashtirilishi kerak. Rejalashtirish bosqichida auditning maqsadlari, ko'lami, muddatlari va resurslari aniqlanadi.
- Audit jarayonini amalga oshirish: Bu bosqichda ichki auditorlar bankning moliyaviy va operatsion faoliyatini tekshiradi. Tekshirish jarayonida auditorlar moliyaviy hisobotlarni, operatsion jarayonlarni va ichki nazorat tizimini tahlil qiladi.
- Hisobot berish: Audit natijalari bo'yicha hisobot tayyorlanadi. Hisobotda aniqlangan muammolar, xatarlar va tavsiyalar ko'rsatiladi.
- Monitoring va kuzatuv: Ichki audit natijalari bo'yicha tavsiyalarning amalga oshirilishini kuzatib borish va monitoring qilish lozim. Bu jarayon ichki auditning samaradorligini oshiradi va takomillashtirishga xizmat qiladi.[3]

Ichki auditorlar malakasi va tajribasi: Ichki auditorlarning malakasi va tajribasi ichki auditning samaradorligini belgilaydi. Auditorlar quyidagi jihatlarga e'tibor qaratishlari zarur:

- Professional malaka: Ichki auditorlar moliyaviy hisob, audit va bank faoliyati sohalarida professional malakaga ega bo'lishlari kerak.
- Tajriba: Auditorlar etarlicha tajribaga ega bo'lishlari zarur. Bu ularga bank faoliyatining barcha jihatlarini chuqur tushunish va muammolarni aniqlashda yordam beradi.
- Davomiy o'qish va rivojlanish: Auditorlar o'z malakalarini doimiy ravishda oshirib borishlari kerak. Bu uchun kasbiy rivojlanish dasturlarida ishtirok etish va yangi bilimlarni o'zlashtirish muhimdir.[4]

Texnologiyalarni qo'llash: Zamonaviy texnologiyalar va dasturiy ta'minot vositalari ichki auditning samaradorligini oshiradi:

- Axborot texnologiyalari: Axborot texnologiyalaridan foydalanish orqali ichki audit jarayonlarini avtomatlashtirish va tezlashtirish mumkin. Bu auditorlarga ko'proq vaqtni tahlil va strategik masalalarga ajratish imkonini beradi.
- Ma'lumotlarni tahlil qilish: Ma'lumotlarni tahlil qilish dasturlari ichki auditorlarga katta hajmdagi ma'lumotlarni tez va samarali tahlil qilishda yordam beradi.
- Risklarni boshqarish tizimlari: Zamonaviy risklarni boshqarish tizimlari xatarlarni aniqlash, baholash va boshqarishda auditorlarga yordam beradi.[5]

O'zbekiston tijorat banklarida ichki auditning muammolari: O'zbekiston tijorat banklarida ichki auditni samarali tashkil etishda quyidagi muammolar mavjud:

- Malakali auditorlar yetishmasligi: Ba'zi tijorat banklarida malakali va tajribali auditorlar yetishmaydi. Bu ichki auditning samaradorligini pasaytiradi.
- Texnologik infratuzilmaning rivojlanmaganligi: Ba'zi banklarda zamonaviy texnologiyalar va dasturiy ta'minot yetishmasligi ichki audit jarayonlarini qiyinlashtiradi.
- Ichki auditning mustaqilligi va obyektivligi: Ichki auditning mustaqilligi va obyektivligi ba'zi hollarda ta'minlanmaydi. Bu esa audit natijalarining ishonchliligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.[6]

Ichki auditni takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar: Ichki auditni samarali tashkil etish va uning samaradorligini oshirish uchun quyidagi tavsiyalarni berish mumkin:

- Malakali auditorlarni tayyorlash: Ichki auditorlarning malakasini oshirish uchun maxsus o'quv dasturlari va treninglar tashkil etish zarur.
- Texnologik infratuzilmani rivojlantirish: Zamonaviy texnologiyalar va dasturiy ta'minot vositalarini joriy etish orqali ichki audit jarayonlarini avtomatlashtirish lozim.
- Ichki auditning mustaqilligi va obyektivligini ta'minlash: Ichki auditning mustaqilligi va obyektivligini ta'minlash uchun ichki auditorlarning ish faoliyatini boshqarish va baholash tizimini takomillashtirish kerak.
- Ichki auditning samaradorligini oshirish: Ichki audit jarayonlarini muntazam ravishda takomillashtirib borish va audit natijalari bo'yicha tavsiyalarni amalga oshirish jarayonini kuzatib borish lozim.

Mazkur tezis O‘zbekiston tijorat banklarida ichki auditni samarali tashkil etishning asosiy jihatlarini tahlil qildi. Ichki audit tijorat banklarining moliyaviy barqarorligi va xavfsizligini ta‘minlashda muhim rol o‘ynaydi. Banklarda ichki audit tizimini takomillashtirish orqali moliyaviy hisobotlarning to‘g‘riligini ta‘minlash, xatarlarni aniqlash va boshqarish, hamda ichki nazorat tizimini mustahkamlash mumkin. Tadqiqot natijalari ichki audit jarayonlarini rejalashtirish, amalga oshirish, hisobot berish va monitoring qilish bo‘yicha muhim tavsiyalarni o‘z ichiga oladi. Shuningdek, ichki auditorlarning malakasi va tajribasini oshirish, zamonaviy texnologiyalarni qo‘llash va ichki auditning mustaqilligi va obyektivligini ta‘minlash muhimdir. Ushbu tadbirlar O‘zbekiston tijorat banklarida ichki auditning samaradorligini oshirishga xizmat qiladi va moliyaviy barqarorlikni ta‘minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki boshqaruvi qarori, 07.05.2021 yilda ro‘yxatdan o‘tgan, Ro‘yxat raqami 3302.
2. M .Y adgarova, R.Q urbonov “Bank auditi” Darslik — T.: «IqtisodM oliya», 2019, - 320 b.
3. Davlatjon o‘g‘li, K. S. (2022, August). BANK AUDITINI TASHKIL QILISHNING NAZARIY ASOSLARI. In E Conference Zone (pp. 80-84).
4. Gulomjonovich, Y. Y. (2024). TIJORAT BANKLARIDA ICHKI AUDITNI SAMARALI TASHKIL ETISH. Ta‘lim innovatsiyasi va integratsiyasi, 17(2), 7-11.
5. Yusubjanov, F. (2024). TIJORAT BANKLARIDA ICHI AUDIT VA UNI TAKOMILLASHTIRISH YO‘LLARI. Евразийский журнал права, финансов и прикладных наук, 4(4), 223-234.
6. Qutbiddinovich, S. I., & Ikromiddinovich, S. K. (2024). TIJORAT BANKLARIDA UMUMIY ICHKI AUDIT TEKSHIRUVI USLUBIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH. Scientific Journal of Actuarial Finance and Accounting, 4(03), 51-57.

